

“Zajedno rastemo” - odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti

---

Leko, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:778201>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Muzička akademija u Puli

IVA LEKO

**„ZAJEDNO RASTEMO“ – ODGOJ I
OBRAZOVANJE ZA INTERKULTURALNE
VRIJEDNOSTI**

Završni rad

Pula, rujan, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Muzička akademija u Puli

IVA LEKO

**„ZAJEDNO RASTEMO“ – ODGOJ I OBRAZOVANJE
ZA INTERKULTURALNE VRIJEDNOSTI**

Završni rad

JMBAG: 0303077080, redoviti student

Studijski smjer: Glazbena pedagogija

Predmet: Opća pedagogija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Posebne pedagogije

Mentor: Doc. dr. sc. Dijana Drandić

Pula, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Iva Leko, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Iva Leko dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom „Zajedno rastemo“ – odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

_____

Sadržaj:

UVOD	1
1. POJAM KULTURE, MULTIKULTURALIZMA I INTERKULTURALIZMA	2
2. INTERKULTURALNO OBRAZOVANJE	4
2.1. Interkulturalno obrazovanje u Hrvatskoj.....	6
2.2. Interkulturalno obrazovanje u europskim zemljama	9
2.3. Interkulturalno obrazovanje u susjednim zemljama	13
2.3.1. Bosna i Hercegovina.....	13
2.3.2. Srbija	14
3. ULOGA ODGOJNO-OBRAZOVNIH INSTITUCIJA U INTERKULTURALNOM ODGOJU i OBRAZOVANJU	15
4. INTERKULTURALNI PRISTUP U HRVATSKIM ŠKOLAMA / FAKULTETIMA	18
4.1. Primjeri škola / fakulteta u RH koji prakticiraju interkulturalni pristup..	19
4.2. Preporuke za razvoj modela interkulturalnog obrazovanja u školama i izvanškolskim aktivnostima	21
5. INTERKULTURALNI PRISTUP U NASTAVI GLAZBENE KULTURE / UMJETNOSTI.....	23
ZAKLJUČAK	25
LITERATURA	25
SAŽETAK	29
SUMMARY ponovo prevedi sažetak na engleski	29

UVOD

Kultura je jedna od najbitnijih karakteristika čovjeka i ljudskog društva, jer ni jedna druga vrsta ne posjeduje kulturu. U suvremenom društvu, multi/interkulturalnost označava kulturnu različitost usko povezanu s kulturnim identitetom, jezikom i osjećajem pripadnosti nekoj kulturi, ali i međusobno obogaćivanje unutar zajednice. Kroz susret s različitim kulturama upoznajemo vlastiti kulturni identitet i porijeklo. Interkulturalni pristup obrazovanju usmjeren na učenje, razumijevanje i prihvaćanje vrijednosti iz različitih kultura, čime pridonosi osiguravanju jednakosti i pravednosti, pripremajući djecu/učenike na svim razinama obrazovanja na život u višekulturnom demokratskom društvu (Drandić, 2016). Interkulturalizam je pojam koji podrazumijeva suočavanje s problemima koji se javljaju u odnosu između različitih kultura, njihovo prihvaćanje i poštovanje. Stoga, interkulturalni odgoj i obrazovanje potiče učenje o drugima i drugačijima, jača pozitivne odnose, osigurava prevladavanje prepreka, te ističe pravo svakog pojedinca na različitost i nediskriminaciju.

Ovaj rad, kojemu je tema odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti, objašnjava sam pojam kulture, multikulturalizma i interkulturalizma, važnost interkulturalnog obrazovanja, zatim, kako se provodi u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu, ali i u državama iz bližeg okruženja, ističe ulogu odgojitelja/učitelja/nastavnika u interkulturalnom odgoju i obrazovanju, te objašnjava interkulturalni pristup na nastavi glazbene kulture / umjetnosti. Struktura rada je sadržana u 5 cjelina.

Cilj rada je ukazati na problem neprihvatanja drugih kultura u suvremenom društvu i tako potaknuti odgojno-obrazovne institucije da pripreme plan i program za mlade za razvoj interkulturalnih kompetencija i stvaranje tolerantnog kulturno-pluralnog društva. To se može stjecati samo postupnim osvješćivanjem i produbljivanjem znanja o vlastitoj kulturi i drugim kulturama, a djecu treba još od najranijih dana života poučavati o postojanju mnogobrojnih kultura, kako bi ona razumjela i poštivala kulturne različitosti.

1. POJAM KULTURE, MULTIKULTURALIZMA I INTERKULTURALIZMA

U literaturi nailazimo na različite definicije kulture, a najpoznatija je prije svih definicija Edwarda Burnetta Tylora (1973:63), gdje je: *kultura je ukupnost tvorevina ljudske svijesti (Tylor, 1973:63). Ona sa sobom donosi kulturne različitosti povezane kulturnim identitetom, jezikom i osjećajem pripadnosti. Kulture zapravo nema bez kulturnog identiteta, a kulturnog identiteta nema bez osjećaja pripadnosti nekoj kulturi.*

Kulturu je opisana kroz susret čovjeka, društva i prirode. Ona se neprestano mijenja i ostvaruje unutar i usred interakcije ovih triju činitelja (Čačić-Kumpes, 2004).

Kultura određuje kako članovi pojedinog društva misle i osjećaju, ona zapravo usmjerava postupke i definira njihov svjetonazor. Tu tvrdnju je izrekao Tylor 1871. zabilježenu u djelu Havalanda (2004:34), gdje se kultura definira kao... *složena cjelina koja uključuje znanje, uvjerenja, umjetnost, zakon, ćudoređe, običaj i svaku drugu sposobnost i naviku koju stječe čovjek kao član društvene zajednice....*

Može se reći da je kultura prirodna pojava koja je dio svakog pojedinca i koja se neprestano mijenja, zadovoljava svakom pojedincu potrebu pripadanja i nameće stvaranje kulturnog bogatstva kao i društvene razlike koja se očituje u interakciji s drugima.

Opisivanje običaja, navika, tradicija, jezika i mentaliteta društva čini koncept neke kulture. Tako Haralambos i Heald (1980:16) definiraju kulturu kao: *način života pripadnika društva; zbirka ideja i navika koje članovi društva uče, dijele i prenose iz pokoljenja u pokoljenje.*

Kada govorimo o više kultura na nekom području, valja napomenuti često poistovjećivanje pojmova multikulturalizam i interkulturalizam. Iako mnogi smatraju da su ta dva pojma sinonimi jer se radi o sličnim stvarima i konceptima, oni ni po čemu nisu istovjetni. Interkulturalizam je svojevrsno sredstvo koje podrazumijeva dijalog između kultura na istom području

(multikulturalizam), međusobno uvažavanje i obogaćivanje kojim se uspostavlja multikulturalnost (Bučko, 2019).

„Multikulturalizam je javna politika koja putem obrazovanja i medija promiče interes i znanje o različitim kulturama te njihovu ravnopravnost i međusobno poštovanje. Uspostavljena je u Kanadi početkom 1960-ih godina najprije kao bikulturalizam i bilingvizam, s namjerom da se izgradi i učvrsti komunikacija i povjerenje između anglofonskih i frankofonskih građana te zemlje“.¹

1970-tih godina Vijeće Europe u svojim dokumentima, uvelo je pojam „interkulturalizam“. Razlog tome bile su imigracije koje su potaknule proces u kojem je interkulturalizam postao dio politike europskih integracija. Međutim, pojam interkulturalizam se koristio i u Americi od tridesetih do pedesetih godina 20. stoljeća. Koristili su ga bijeli imigranti u zahtjevima za veću pravednost i jednakost u američkom društvu.

„Interkulturalizam potiče društvenu i kulturnu interakciju između različitih zajednica koje postoje na nekom mjestu. Taj pojam odnosi se na ideološku i političku struju koja promiče poštovanje i toleranciju među pojedincima zemlje bez obzira na rasu, vjeru ili etničku pripadnost“.²

Spojnicu između multikulturalizma i interkulturalizma je u određivanju i razumijevanju njihovog međusobnog odnosa, gdje je cilj multikulturalizma zapravo interkulturalizam. Svaki pojedinac u multikulturalizmu ostaje vjeran svojim izvornim identitetima, korijenima svoje kulture i obilježjima te kulture.

---

¹ <http://www.enciklopedija.hr> (29. 8. 2021).

² <https://hr.thpanorama.com> (29.8.2021.)

2. INTERKULTURALNO OBRAZOVANJE

Usred nerazumijevanja i nespremnosti za razumijevanje drugih kultura dolazi do predrasuda, osobne ili društvene samoobmane koja vodi netoleranciji i neprihvatanju. Zbog osobnih predrasuda prema drugim kulturama, pojedinac je onemogućen upoznati bogatstva drugih kultura (Hercigonja, 2017).

Važno je istaknuti, da je kod razumijevanja interkulturalizma stjecanja interkulturalnih kompetencija je odgojno-obrazovni proces, a ono se podrazumijeva pod pojmom interkulturalnog obrazovanja. Autorice Bartulović i Kušević (2016), ističu glavni cilj interkulturalnog obrazovanja: omogućavanje kvalitetnoga obrazovanja za sve učenike – ne s obzirom na ili usprkos njihovim razlikama, nego tako da te razlike uzimamo kao temelj autentičnosti i svrhovitosti odgojno-obrazovnoga procesa.

Većina autora slaže se oko opće postavke u ovom području, a ona je shvaćanje interkulturalnog obrazovanja kao koncepta koji je namijenjen svima, a ne samo kulturno različitim učenicama. Zajedničke odrednice interkulturalno usmjerenih obrazovnih koncepcija obuhvaćaju i:

- shvaćanje dijaloga kao fundamentalne komponente obrazovanja;
- shvaćanje skrivenoga kurikulumu kao integralnoga dijela obrazovnoga procesa;
- zahtjev za dubljim razumijevanjem kulture i identiteta učenika, koje se ne zaustavlja na površnome shvaćanju različitosti utemeljenome na vanjskim, vidljivim obilježjima (boja kože) (Bartulović i Kušević, 2016).

Autorica Greene (1993), ističe jedan od ključnih elemenata u interkulturalnom obrazovanju, a to je proces konceptualizacije različitosti. Smatra da su u društvu oduvijek postojali drugi, drugačiji, stanci, a što ih danas više primjećujemo nego prije, ne znači da ih ranije nije bilo. U današnjem društvu ono što se događa naziva se prekidanje starih šutnji i progovaranje glasova koji su dugo bili utišani.

Interkulturalno obrazovanje trebalo bi biti usmjereno ka učenju poštivanja svih, uz prilagođene sadržaje i oblike poučavanja. Allemann-Ghioda (2008) prema Drandić (2013:20), definira tri pristupa koji su mogući u interkulturalnom obrazovanju:

- *Učenje o kulturnoj raznolikosti u cilju razvoja tolerancije i poštovanja među učenicima, uz jačanje borbe protiv rasizma i ksenofobije;*
- *Međunarodna dimenzija, koja bi trebala omogućiti razumijevanje suvremenih kulturnih raznolikosti u svom povijesnom i društvenom kontekstu;*
- *Europska dimenzija, koja bi trebala omogućiti učenicima da razviju osjećaj europskog identiteta.*

Koncept interkulturalnog obrazovanja namijenjenog svima, a ne samo kulturno različitim učenicima je zahtjevan i spor, jer svaki građanin na nacionalnoj i međunarodnoj razini ima pravo na obrazovanje koje uključuje poštovanje njihove vlastite kulture, tradicije i identiteta. Prema Bartulović i Kušević (2016:9)...*interkulturalno obrazovanje oblikuje učenike kao autonomne, hrabre i empatične ljude koji osim aktivnog i angažiranog sudjelovanja ujedno pridonose zajednici kojoj žive.* Međutim, obrazovanje koje prepoznaje samo vlastitu tradiciju i koja kao služi kao osnova za procjenjivanje vrijednosti drugih kultura dovodi do *kulturnog zatvora* (Gundara, 2000, prema Bartulović i Kušević, 2016). Rješenje ovog problema može biti u interkulturalnom kurikulumu. Prema autorima Bartulović i Kušević (2016:12), on mora: *...odražavati bogatstvo različitih kulturnih tradicija i pružati dionicama odgojno-obrazovnoga procesa prostor za samoartikulaciju iz perspektive vlastitih kulturnih standarda, a ne onih koje nameće dominantna eurocentrična tradicija...*

2.1. Interkulturalno obrazovanje u Hrvatskoj

S obzirom da Hrvatska do prije 2019. nije imala nikakav poseban i samostalan propisani dokument o interkulturalnom obrazovanju, Sekulić-Majurec (1996), ističe da se hrvatsko interkulturalno obrazovanje ne razlikuje puno od europskog.

Kroz brojne dokumente, kao što su Ustav RH, zakoni, dokumenti Sabora RH, dokumenti ministarstava i slično, definirano je provođenje interkulturalnog obrazovanja, a 2019. donesena je odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole.

Ustav Republike Hrvatske propisao je načelo jednakosti svih građana pred zakonom, prava i slobodu bez obzira na njegovu rasu, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.³

Država je dužna štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovne narodne vrijednosti.⁴

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina prepoznaje etičku i multikulturalnu raznolikost kao doprinos promicanju razvoja Republike Hrvatske, uz važnost duha razumijevanja, uvažavanja i tolerancije.⁵

Opća deklaracija o ljudskim pravima je međunarodni dokument koji je potpisala i Hrvatska. U njemu se ističe važnost poštivanja interkulturalizma. Članak 26. te deklaracije glasi:

Pravo obrazovanja mora biti usmjereno punom razvoju ljudske osobnosti i jačanju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono mora promicati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama te podupirati djelovanje Ujedinjenih naroda na održavanju mira.⁶

---

³ Ustav RH. (1990). Članak 14.

⁴ Ustav RH. (1990). Članak 69.

⁵ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. (2010). Članak 3.

⁶ Opća deklaracija o ljudskim pravima. (1948). Članak 26.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi sadrži temeljni cilj odgoja i obrazovanja u školskim ustanovama koji se zalaže za odgoj i obrazovanje učenika u skladu s općim kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima i pravima djece, osposobljavanje za život u multikulturalnom svijetu kao i za poštivanje različitosti, toleranciju te aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom razvoju društva.⁷

Prema Drandić (2013), interkulturalno obrazovanje u Hrvatskoj prolazilo je kroz nekoliko različitih faza poput onih 70-tih i 80-tih godina 20. stoljeća u kojoj se značaj u obrazovanju u školama davao isključivo djeci izvan državnih granica koji pripadaju emigrantima u iseljeništvu, te se davao značaj obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina u Hrvatskoj.

Ratna zbivanja 90-tih godina prošlog stoljeća, utjecala su na oblikovanje i provođenje obrazovanja nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Njihovo obrazovanje nastavilo je se u poslijeratnom razdoblju, ali i danas.

Odgoj i obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina provodi se na temelju tri modela organiziranja i provođenja nastave, a nastavni plan i program za redovitu nastavu u modelu A, B i C donosi nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Modeli organiziranja i provođenja nastave su:

- Model A – cjelokupna se nastava izvodi na jeziku i pismu nacionalne manjine, uz obvezno učenje hrvatskog jezika u istom broju sati u kojem se uči jezik manjine. Učenici imaju pravo i obvezu učiti dodatne sadržaje važne za manjinsku zajednicu. Ovaj se model nastave provodi u posebnoj ustanovi, ali ga je moguće provoditi u ustanovama s nastavom na hrvatskom jeziku u posebnim odjelima s nastavom na jeziku i pismu manjine.
- Model B –nastava se izvodi dvojezično. Prirodna se grupa predmeta uči na hrvatskom jeziku, a društvena grupa predmeta na jeziku nacionalne

---

⁷ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. (2020). Članak 4.

manjine. Nastava se provodi u ustanovi s nastavom na hrvatskom jeziku, ali u posebnim odjelima.

- Model C – nastava se izvodi na hrvatskom jeziku uz dodatnih dva do pet školskih sati namijenjenih učenju jezika i kulture nacionalne manjine. Dodatna satnica u trajanju od pet školskih sati tjedno obuhvaća učenje jezika i književnosti nacionalne manjine, geografije, povijesti, glazbene i likovne umjetnosti.

Posebni oblici nastave, poput seminara, ljetnih i zimskih škola, dopisno-konzultativnih nastava, nastava na daljinu i slično, organiziraju se većinom za one nacionalne manjine koje ne iniciraju obrazovanje na jeziku i pismu nacionalne manjine u tri navedena modela, odnosno za one učenike za koje ne postoji mogućnost organiziranja takve nastave iz objektivnih razloga. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta sufinancira organiziranje i provođenje posebnih oblika nastave.⁸

U Hrvatskoj je postignut visok stupanj provedbe Ustavnog zakona kod dobro organiziranih manjina u pogledu odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina. To su: češka, mađarska i talijanska nacionalna manjina. Novonastale nacionalne manjine, također, uspješno pohađaju obrazovanje učenika u nastavi prema modelu A, dok se sve više učenika uključuje i prema modelu C.

Pomak je vidljiv i u sufinanciranju izrade autorskih udžbenika na češkom, mađarskom, talijanskom i srpskom jeziku, te prevođenju većeg broja potrebnih udžbenika za osnovnoškolsko obrazovanje za potrebe nastavnog plana i programa.

Valja napomenuti da je sve veći broj romske djece upisano u integrirani predškolski odgoj, redovno osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, te studenata na fakultetsko obrazovanje, kao i prihvaćanje Roma u učeničke i studentske domove.

---

⁸ <https://ljudskaprava.gov.hr> (29.8.2021.)

2.2. Interkulturalno obrazovanje u europskim zemljama

Interkulturalno je obrazovanje dio službene obrazovne politike u većini europskih država. Naime, *1975. godine Vijeće Europe je usvojilo rezoluciju s temeljnim preporukama obrazovanja djece migranata u Europi* (Hrvatić i Piršl, 2007:43).

Prvi programi su imali kompenzacijsku i prijelaznu ulogu, a uvedeni su početkom 1960-ih godina. Namijenjene su kulturno ili jezično različitim učenicima kojima je prije i tijekom redovne nastave bila potrebna posebna pomoć, pa su se naizmjenično poučavali na jeziku zemlje domaćina i zemlje podrijetla, s dodatnim sadržajima iz povijesti, zemljopisa i kulture zemlje podrijetla.

U Europi su takvi programi namijenjeni djeci sezonskih radnika, migrantima i manjinama, a u Sjedinjenim Državama i Kanadi i djeci autohtonih naroda. Cilj programa bio je da djeca migranata postignu obrazovnu ravnopravnost, odnosno da se mogu ravnopravno uključiti u obrazovni sustav zemlje u koju su došli.

Interkulturalna perspektiva percipira kulturne razlike kao društvenu vrijednost ili snagu, razvija interkulturalno obrazovanje usmjereno na cijelu zajednicu i školski sustav, što uključuje radikalne promjene u nastavnom planu i programu i političkom i kulturnom kontekstu škole, kao i promjene u društvenim odnosima (Spajić-Vrkaš i sur., 2004).

Jedna od najvažnijih čimbenika oblikovanja interkulturalnog obrazovanja je Vijeće Europe kao obrazovne politike, a razvoj je tekao kroz nekoliko faza:

1. Interkulturalno obrazovanje kao posljedica obrazovanja migranata (1970-tih i 1980-tih godina)
  - projekt Vijeća Europe „Obrazovanje i kulturni razvoj migranata“;
  - pronalaženje novih rješenja za obrazovanje djece migranata – eksperimentalni razredi 1972.-1984.;

- kompenzacijski i integracijski programi za djecu iz useljeničkih obitelji.
2. Interkulturalno obrazovanje i prava manjina (1990-ih godina)
    - prava manjina nakon političkih promjena u Središnjoj i Istočnoj Europi;
    - okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1993.);
    - program Vijeća Europe „Demokracija, ljudska prava, manjine: obrazovni i kulturni aspekti“;
    - kulturna prava, kulturne zajednice, pitanje Roma, jezici i kulture kojima prijete nestanak.
  3. Interkulturalno obrazovanje i „naučiti živjeti zajedno“ (nakon 2000.godine)
    - dimenzija „ naučiti živjeti zajedno“;
    - pripremanje djece i mladih (i odraslih) za zajednički život u multikulturalnom društvu;
    - projekt Vijeća Europe „Novi interkulturalni izazov obrazovanju: vjerska raznolikost i dijalog u Europi“.

Interkulturalni odgoj i obrazovanje nezaobilazan je činitelj u procesu međusobnog upoznavanja, razumijevanja različitih kultura i uspostavljanja pozitivnih relacija. Pojam interkulturalno, podrazumijeva obrazovanje koja daje pravo na različitost, pridonosi ostvarivanju jednakih mogućnosti i priprema sve učenike za zajednički život u demokratskom društvu.

Potrebno je raditi na definiranju područja suživota i identiteta doseljenika i većine stanovništva države u kojoj se doseljenici nalaze, odnosno raditi na svim dijelovima obrazovnog, ali i socijalnog sustava, kako bi se definirao i zajednički europski model interkulturalnog odgoja i obrazovanja.

Prepreke rješavanju ovog problema svakako postoje i potrebno je raditi na njima. Neke od ih prepreka su:

- nepostojanje sustavnog pristupa implementaciji interkulturalnog obrazovanja u zemljama Europske unije i čitave Europe;

- shvaćanje interkulturalnog obrazovanja kao teorijske rasprave na akademskoj razini, bez stvarnih promjena u školskom sustavu i sustavu visokog obrazovanja;
- nepostojanje jedinstvenog modela interkulturalnog obrazovanja na razini Europske unije, unatoč teorijskom konsenzusu o potrebi za razvijanjem modela budućeg europskog društva u kojemu značajnu ulogu imaju interkulturalno obrazovanje i promicanje društvenih različitosti;
- zanemariv utjecaj međunarodnih preporuka Europske unije i Vijeća Europe na nacionalne obrazovne politike europskih zemalja čiji su obrazovni sustavi i dalje pod snažnim utjecajem unutarnje političke kontrole (Bartulović i Kušević, 2016).

Francuska u svojim školama kroz određene programe provodi jezičnu i kulturnu asimilaciju za učenike migrante te im pruža solidarnost i jednake mogućnosti koji su dopušteni za sve.

U Njemačkoj i Italiji učenici migranti uz redovite škole pohađaju i programe na manjinskim jezicima.

Austrija interkulturalno obrazovanje provodi na temelju obrazovanja kroz demokratsko građanstvo, a Belgija usmjerava svoje škole na uklanjanje svih oblika isključivanja i diskriminacije temeljene na etničkom, religijskom ili kulturnom porijeklu.

Velika Britanija je još jedan primjer. Ona se oslanja na nacionalnu koheziju i građanski odgoj zajedno s vjerskom jednakosti migranata i etničkih manjina u obrazovnom sustavu.

Španjolska se kroz cijeli kurikulum usmjerava na integraciju migranata, a u Estoniji interkulturalno obrazovanje uključuje integraciju ruske nacionalne manjine u redovnu školu.

Kroz navedene primjere država i njihovih provođenja interkulturalnog obrazovanja, možemo spoznati da je takva obrazovna politika, odnosno interkulturalno obrazovanje, usmjereno na svojevrsno zadovoljenje prava

migranata i/ili manjina, a ne na učenju kulturne raznolikosti, razumijevanje tih raznolikosti u suvremenom, ali i povijesnom društvenom kontekstu te na učenju razvijanja osjećaja europskog identiteta (Allemann-Ghionda, 2008, prema Drandić, 2013).

2.3. Interkulturalno obrazovanje u susjednim zemljama

2.3.1. Bosna i Hercegovina

O multikulturalnosti BiH kao društvenoj činjenici, i njenom odnosu prema toj kulturnoj raznolikosti, kao i o bogatom kulturnom kapitalu koji se gradi različitim utjecajima s Istoka, Zapada i Mediterana, govori i podatak po kojem na prostoru BiH koegzistiraju tri religije sa zavidnim stupnjem tolerancije i približavanja, bez asimilacijskih pretenzija integracije i stvaranja jedinstvenog kulturnog obrasca koji bi potirao razliku i posebnost svakog kulturnog individualiteta (Vijeće ministara BiH, 2008:5).

Nakon 1995. godine Bosna i Hercegovina je postala podijeljena zemlja, pa je zato interkulturalizam s vremenom postao sve važniji u tom društvu. Kako bi se odnosi među ljudima normalizirali i krenuli putem napretka osnovan je projekt o interkulturalnom obrazovanju koji se realizira u suradnji Ministarstva civilnih poslova i UN-a.

U zakonskom okviru Županije Središnja Bosna područje interkulturalnog odgoja u predškolskom obrazovanju se dosta spominje. Naglašava se da je za daljnje obrazovanje i odgoj bitno proširivanje znanja o sebi, drugim ljudima i svijetu. Zadaća je predškolskog odgoja da djeca upoznavanju kulturno-religijske tradicije vlastitog naroda, ali i ostalih naroda i nacionalnih manjina.

Zakon osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja ne govori puno o interkulturalnom odgoju.

2.3.2. Srbija

Pravni okvir Srbije pruža važne preduvjete za interkulturalno obrazovanje. On propisuje da obrazovni sustav mora osigurati jednakost za svu djecu, učenike i odrasle; propisivanje obrazovanja u skladu s ljudskim pravima i pravima djeteta; uključivanje obrazovanja na jezicima manjinskih zajednica u obrazovni sustav; propisuje da se obrazovanje treba pripremiti za život u demokratskom društvu, za aktivno i odgovorno sudjelovanje u njemu.

Definiraju se osnovne vrijednosti čije bi obrazovanje usvajanje trebalo osigurati, a to su ujedno i ključne vrijednosti za interkulturalno obrazovanje (pravda, istina, tolerancija, sloboda, poštenje, osobna odgovornost). No, niti u jednom segmentu ne spominje se interkulturalno obrazovanje, niti stjecanje interkulturalne kompetencije nije među detaljnim ciljevima obrazovanja i odgoja u Srbiji. Također, pravni okvir ne obvezuje obrazovni sustav na uključivanje interkulturalnog pristupa, već bi se prije moglo reći da pruža osnovu za toleriranje pasivnog suživota različitih kulturnih skupina.

Strategija razvoja obrazovanja i nacrt Nacionalnog okvira kurikuluma pokazuje da obrazovni sustav u cjelini i planovi za njegov budući razvoj nisu dovoljno temeljeni na interkulturalnom pristupu i nedovoljno promiču interkulturalne vrijednosti (Petrović i Jokić, 2016).

3. ULOGA ODGOJNO-OBRAZOVNIH INSTITUCIJA U INTERKULTURALNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Škola je ustanova u kojoj mlada osoba počinje stjecati prva cjelovita i sustavna znanja, sposobnosti i navike. Pedagoška je, kulturna i društvena zajednica učenika, učitelja, roditelja i svih ostalih koji doprinose ostvarenju odgojno-obrazovnog procesa. Njegova je primarna zadaća osigurati kontinuirani razvoj učenika kao duhovnih, intelektualnih, fizičkih, moralnih i društvenih bića sa svojim sposobnostima i sklonostima. Dosadašnji pogledi na školu jako se razlikuju od pogleda tradicionalne škole. Suvremena škola, s druge strane, nastoji mlade ljude pripremiti za budućnost, pripremiti za trajno obrazovanje i pridonijeti njihovom svestranom razvoju. Škola postaje otvorena pedagoška zajednica u kojoj se programski sadržaji planiraju, koordiniraju i ostvaruju, koja stječe znanja, gradi znanstveni pogled na svijet i usvaja temeljna znanja o kulturnoj, demokratskoj i pluralističkoj zajednici, koja su neophodna za suvremeni život i rad u multikulturalnim društvima (Ajanović, 1998).

Osim obrazovne i odgojne uloge, škola se ističe i kulturnom i društvenom funkcijom. Potrebno je stvoriti uvjete koji će omogućiti stjecanje kulturnih navika i uspostavu komunikacije između različitih kultura, tako bi ona postala mjesto susreta globalne i nacionalne kulture.

Potrebne su aktivnosti koje bi trebale biti podržane određenim odgovarajućim planovima i programima. Ključnu ulogu imaju tvorci kurikuluma, povjerenstva koja odlučuju o nastavnim sadržajima, nastavnici i učenici kao glavni subjekti obrazovnog procesa. Odabir kulturnih sadržaja trebao bi imati cilj koji nastoji saznati što određeno društvo misli o sebi, koji su mu prioriteti, čemu teži i razumije li potrebe i interese učenika. Najbitnije je da učitelji, kao prenositelji kulture, mnogo više slušaju svoje učenike, pažljivo ih slušaju, komuniciraju s njima kako bi saznali koji bi im kulturni sadržaji bili zanimljivi, a time i korisni za obrazovanje i modernizaciju nastave i ažuriranje nastavnih sadržaja (Vidosavljević, 2016).

Kompetencije odgojitelja i učitelja predstavljaju prilično velik spektar kompetencija, a one uključuju osobnu kompetenciju, kompetenciju u komunikaciji, društvenu kompetenciju, analitičku kompetenciju, emocionalnu kompetenciju. Zadaća odgajatelja i učitelja je primijeniti svoja stečena znanja u odgojno-obrazovnom radu.

Važna je poznavati značenje interkulturalne kompetencije, a ona podrazumijeva uspostavljanje zadovoljavajuće interakcije i komunikacije s ljudima drugih kultura; usvajanje međukulturnih stavova, znanja i vještina - bolje razumijevanje i poštivanje različitih kultura; usvajanje učinkovitog ponašanja u drugim kulturama - interkulturalna osjetljivost.

Prema Hodžić i sur. (2008), osobine interkulturalno kompetentnog nastavnika:

- verbalna i neverbalna komunikacijska kompetencija;
- dobro poznavanje vlastite i druge kulture;
- sposobnost poštivanja, razumijevanja i prihvaćanja učenika koji pripadaju drugim kulturama;
- interaktivni odnos s „drugima“;
- kontinuirano nadograđivanje znanja o sebi kako na pojedincu tako i na razini pripadajuće skupine;
- sposobnost razrade kontroverznih tema i sposobnost povećanja otvorenosti, fleksibilnosti i kreativnosti;
- razumijevanje posljedica diskriminacije prema kulturno različitim ljudima i sposobnost razvijanja nestereotipnog mišljenja i stavova protiv predrasuda.

Dispozicije nastavnika za interkulturalno obrazovanje su autentičnost – kvalitetno poučavanje ne može biti reducirano na tehniku, već ono proizlazi iz integriteta i identiteta nastavnika (Palmer, 1998), erotičnost – svijest o bogatstvu i snazi riječi, obrazaca i naših reakcija koje se zbivaju u odnosu između nastavnika i učenika, intrinzična motivacija za društvenu transformaciju, briga o sebi i stvaranje podržavajućih kolegijalnih zajednica (Bartulović i Kušević, 2016).

Autori Hrvatić i Piršl (2007:257), se zalažu za provođenje programa stručne izobrazbe nastavnika/odgojitelja, koji obuhvaća:

- *produbljeno znanje o ljudskim pravima te određenje izvora nesnošljivosti i ksenofobije;*
- *znanje o sociologiji kultura: njihova propusnost i njihova krutost, njihovi simbolični aspekti, ravnoteža moći između njih;*
- *stvarni kontakt s doseljeničkim i starosjedilačkim zajednicama kao način poboljšanja suradnje s obiteljima odgajanic).*

Interkulturalno obrazovanje pretežno je vezano za područje osnovnog i srednjeg obrazovanja, dok je svijest o njegovoj važnosti, kao i zastupljenost u nastavnim programima, nedovoljno vidljiva na tercijarnoj razini. Naime, unatoč činjenici da je multikulturalno i interkulturalno obrazovanje provedeno u europskim i američkim obrazovnim sustavima, rezultati analiza kurikuluma za obrazovanje odgojitelja i učitelja pokazuju da se u njima nisu dogodile značajne promjene koje bi buduće učitelje pripremile za rad temeljen na interkulturalnim načelima poučavanja i učenja (Bartulović i Kušević, 2016).

Zadatak u provedbi interkulturalnog obrazovanja kao identitetskog procesa nije pokušaj da se obuhvati cjelokupnost sadržaja o nacionalnim, etničkim, jezičnim, vjerskim, seksualnim, rodnim i drugim dimenzijama različitosti, nego razvijanje pristupa koji propituje uspostavljanje norme u kontekstu obrazovne situacije.

Proces poučavanja i učenja ujedno je i proces oblikovanja i izgradnje identiteta, odnosno da mi jesmo ono što znamo te da postajemo ono što učimo kroz proces internalizacije (Davies, 2006). Interkulturalno obrazovanje, učenike promatra kao subjekte koji u proces poučavanja i učenja ulaze kao cjelovita bića, uključujući u taj proces, osim kognitivnoga angažmana, svoje želje, strahove, uvjerenja, sumnje i snove.

4. INTERKULTURALNI PRISTUP U HRVATSKIM ŠKOLAMA / FAKULTETIMA

Kao što je već ranije navedeno u Republici Hrvatskoj je 2019. donesena odluka o kurikulumu za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole.

Najprije je interkulturalizam uveden u *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* kao načelo kurikuluma i bio je sastavni dio jedne od šest strukturnih dimenzija kurikuluma, kao i međupredmetnog područja Građanskog odgoja i obrazovanja, te u ishodima učenja pojedinih nastavnih predmeta.

Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja važan je dokument za doprinos interkulturalnom obrazovanju i njegovim se uvođenjem u obrazovne institucije čini mnogo. Kurikulum je bio u fazi testiranja kroz eksperimentalnu provedbu u 12 škola u Republici Hrvatskoj.

4.1. Primjeri škola / fakulteta u RH koji prakticiraju interkulturalni pristup

Projekt vršnjačke pomoći je model koji je razvio i predložio nastavnik fizike i matematike Branimir Lukić koji radi u IV. gimnaziji u Zagrebu. Njegova škola provodi program dvojezične nastave. Tako Lukić predaje fiziku i matematiku paralelno na njemačkom i hrvatskom jeziku. Ideja je proizašla iz volonterskog angažmana u koji je nastavnik bio uključen, a odnosio se na volonterske instrukcije za mladića Ahmeda koji u Hrvatskoj boravio u statusu azilanta.

Projekt predlaže nadogradnju postojećih instrukcija s nastavnikom metodama vršnjačke pomoći. Sastoji se od 2 dijela:

- poučavanje osnovnoškolskog gradiva fizike koje provode učenici gimnazije,
- izradu pojmovnog rječnika iz matematike i fizike koji pripremaju učenici gimnazije.

Projekt vršnjačke pomoći je jako dobar primjer prakse koji doprinosi interkulturalnom obrazovanju, a i ima izravne koristi za učenik. Koristi projekta su: dodatno utvrđivanje gradiva fizike, proširenje rječnika na njemački jezik će razviti vokabular potreban u praćenju nastave u dvojezičnom programu.

Nova škola je alternativni model obrazovanja postojećim segregirajućim modelima u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Vukovarsko-srijemska županija prostor je postratnih, podijeljenih zajednica gdje je podijeljenost izražena do te mjere da djeca različitih nacionalnosti idu u različite smjene ili koriste određene dijelove zgrade, posebne ulaze, biraju stranu hodnika kojom hodaju, a sve to kako se ne bi susreli.

Ovaj model dotiče se školovanja nacionalnih manjina u RH, no smatramo kako bi se isti pristup mogao primijeniti i na djecu strance koji su dio redovnog obrazovanja u Hrvatskoj. Nova škola prepoznata je kao pozitivna i kvalitetna alternativa među organizacijama koje se bave ljudskim i dječjim pravima, izgradnjom mira, te među tijelima koja se bave pitanjima socijalne inkluzije. Osim toga, prepoznata je kao primjer dobre prakse u interkulturalnim

sredinama s ciljem pomaganja manjini i većini da razvijaju vlastite identitete u međusobnoj interakciji.

Međunarodni volonterski kampovi su oblik volontiranja u zajednici s trajanjem od 10 dana do 4 tjedna u kojoj sudjeluje grupa od 5 do 20 volontera. Oni kroz metode informalnog obrazovanja mogu mnogo doprinijeti interkulturalizmu. Volonterski kampovi imaju konkretne zadatke koji se trebaju ispuniti za vrijeme njegova trajanja, poput organiziranja aktivnosti za izbjeglice, rad s djecom i starijima, uređivanje okoliša...

Opći ciljevi međunarodnih volonterskih kampova su razbijanje predrasuda i stereotipa, unapređivanje tolerancije i razumijevanja među ljudima, stvaranje kontakata između sudionika iz inozemstva i lokalnog stanovništva, bolje razumijevanje naroda i kultura, te doprinos izgradnji interkulturalnih prijateljstava i mira.

Interkulturalno obrazovanje kroz osobne povijesti je projekt koji provodi nezavisna produkcija *Fade In iz Zagreba* i *Nansen dijalog centar Osijek*. Cilj ovog projekta je obrazovanjem, kroz filmski medij, promicati kulturnu različitost i jačati suradnju mladih svih nacionalnih pripadnosti. Srednjoškolci su kroz radionice imali priliku steći osnovne vještine snimanja filmskom kamerom, pretvaranja ideje u filmsku priču, vođenja intervjua, ali i vježbati kako da njihova nacionalna pripadnost te ratno i obiteljsko nasljeđe ne utječu na međusobnu komunikaciju i zajednički rad.

4.2. Preporuke za razvoj modela interkulturalnog obrazovanja u školama i izvanškolskim aktivnostima

Važnost stvaranja društvenih uvjeta temeljenih na toleranciji, solidarnosti, razumijevanju i suživotu s drugima je glavni cilj interkulturalnog obrazovanja. Postoje preporuke koje su nužne za stvaranje takvih uvjeta:

- *Najprije treba stvoriti preduvjete i započeti s interkulturalnim obrazovanjem u školama;*
- *Kulturna različitost se treba prepoznati i promovirati kao obrazovni resurs i bogatstvo;*
- *Interkulturalno obrazovanje ne može biti dodatak kurikulumu nego kurikulum sam po sebi treba biti interkulturalan, treba se odraziti u školskoj politici i praksama i u sadržaju kurikulumu;*
- *Oснаživati i promicati aktivno sudjelovanje i suradnju između svih dionika u obrazovnom procesu (profesori, ravnatelji, učenici, roditelji i lokalna zajednica);*
- *Škole moraju biti mjesto nulte tolerancije na rasizam i diskriminaciju.*
- *Nastavnici bi trebali biti upoznati s vještinama i znanjima koje potiču interkulturalizam, te kroz njih u nastavnom procesu razvijati razumijevanja i stavove o suživotu s različitim;*
- *Nužno je inzistirati i osiguravati nastavnicima i drugom školskom osoblju pohađanje stručnog usavršavanja o interkulturalnom učenju;*
- *Prema Zakonu o azilu RH je dužna štiti identitet osoba i ne stupati u kontakt s državnim tijelima od kojih je osoba koja traži azil pobjegla;*
- *Nužno je da državne institucije pronađu model da ovim pojedincima i djeci omoguće da stječu znanja iz materinskog jezika i kulture države porijekla, ukoliko oni iskažu potrebu za time;*
- *Studenti koji se mogu organizirati (u inženjerijske biroe, radionice, pravne centre, centre za socijalni rad i drugu pomoć građanima, veterinarske i druge ambulante, sveučilišne i/ili kliničke bolnice, proizvodne centre, turističke i slične organizacije, studije, umjetničke sastave, galerije, radio*

- i TV postaje i drugo) imaju mogućnost kroz te mehanizme doprinijeti promicanju interkulturalnosti i u tome ih treba poticati;*
- *Umjetničko obrazovanje kao jedan od svojih ciljeva izdvaja razvoj sposobnosti doživljavanja i razumijevanja likovnih, glazbenih, dramskih i drugih djela nacionalne, europske i svjetske kulture; te razvoj sposobnosti povezivanja umjetničkih djela s društvenom sredinom i povijesnim okolnostima. Društvene promjene koje su nastupile useljavanjem novih kultura u hrvatsko društvo odnose se na interkulturalnost te ih se kao takvim važno doticati i kroz umjetničko obrazovanje;*
  - *Djeci azilantima/strancima pod zaštitom treba osigurati pravo na pristup umjetničkom obrazovanju pod istim uvjetima kao djeci hrvatskim državljanima i djeci državljana država članica Europske unije;*
  - *Pravilnik o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata, stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske spominje individualne i/ili skupne oblike odgojno-obrazovnog rada kada se radi o učinkovitoj integraciji učenika u obrazovni sustav RH, radi bržeg svladavanja hrvatskog jezika i drugih nastavnih predmeta. Ovi oblici odgojno-obrazovnog rada trebaju biti dvosmjerni modeli interkulturalnog obrazovanja koji uključuju nove učenike migrante i stare učenike, jer obje grupe trebaju učiti jedni o drugima radi kvalitetnog suživota i međusobnog razumijevanja. Također ova vrsta odgojno-obrazovnog rada školama ne bi trebala biti opcija, već obaveza, kroz koju trebaju stvoriti uvjete za njihovo organiziranje;*
  - *Razviti zakonodavni i institucionalni okvir za reguliranje i zaštitu kulturnih, vjerskih i jezičnih običaja stranaca općenito (Kranjec i Vidović, 2015:21,22).*

5. INTERKULTURALNI PRISTUP U NASTAVI GLAZBENE KULTURE / UMJETNOSTI

Glazba kao multikulturalna umjetnost teži ka razvijanju interkulturalne kompetencije učenika kroz nastavu glazbene kulture / umjetnosti. S obzirom da su brojni različiti narodi sudjelovali u razvoju glazbe kroz povijest, glazba je se tako razvijala kroz ispreplitanje više različitih kultura i zajednica.

Razvoju interkulturalizma na nastavi glazbene kulture / umjetnosti pridonosi slušanje i učenje o vlastitoj glazbi, te o glazbi drugih naroda. Interkulturalni pristup glazbenom obrazovanju je povezan s razumijevanjem glazbe kao globalnog fenomena u kojemu postoje različite, ali jednako vrijedne glazbene tradicije.

Interkulturalni odgoj u nastavi glazbe moguć je upoznavanjem izvaneuropskih glazbenih tradicija i kultura kao i glazbe manje poznatih europskih kultura. Suradnja glazbenih pedagoga i etnomuzikologa nužan je preduvjet suvremenog interkulturalnog glazbenog obrazovanja.

Program nastave glazbene kulture otvoren je, odnosno daje slobodu učitelju da, uz obvezatne sadržaje, sam uobličuje dobar dio nastave, uzimajući u obzir i želje i mogućnosti učenika. Obvezni dio nastavnoga sadržaja mora biti slušanje i upoznavanje svih pojavnih oblika glazbe: od tzv. umjetničke glazbe, preko narodne-folklorne (domaće i strane), do jazza i popularnih žanrova svih vrsta (Begić, 2017).

Prema riječima autorica Vidulin-Orbanić i Duraković (2012:8) otvoreni model u nastavi glazbene kulture:

...sadržava obaveznu jezgru (slušanje i upoznavanje glazbe) te drugu aktivnost prema izboru učitelja i učenika. Aktivnosti mogu biti: pjevanje, sviranje, glazbeno opismenjavanje, glazbene igre, glazbeni projekti, stvaralaštvo i ples.

Učenik kada stekne pozitivan stav prema jednoj stranoj glazbi i kad je sposoban za slušanje te glazbe, postaje fleksibilniji u svojim stavovima prema drugim nepoznatim glazbama. Pretpostavlja se kako će rezultat takvog

multikulturalnog glazbenog obrazovanja dovesti do manje osude nove glazbe (Anderson i Campell, 1989).

Veći broj pjesama različitih kultura koje bi učenici trebali naučiti pjevati predvidjeli su neki autori udžbenika za nastavu glazbene kulture u osnovnoj školi. Predviđene su pjesme iz Slovenije, Njemačke, Italije, Engleske, Švicarske, Španjolske, Francuske, Rusije, Češke, Poljske, Južnoafričke Republike, Grčke...

Nacionalne manjine u Hrvatskoj žive svoje glazbene kulture koje se manifestiraju kroz amaterska kulturna događanja. U urbanim središtima putem svojih amaterskih udruga djeluju uglavnom manjinske nacionalne kulture (Bučko, 2019).

Prisutnost multikulturalizma iziskuje unaprjeđenje u suvremenim društvima koji se ostvaruju i kroz obrazovanje. Zato je glazba savršeno područje u kojem će učenici steći interkulturalne kompetencije i biti osposobljeni prihvatiti različite kulture i njihove vrijednosti. Bitno je imati prilagođene programe i kompetentne nastavnike koji će poticati i razvijati interkulturalne kompetencije kod učenika i na taj način stvarati stabilnu okolinu te poticati razumijevanje drugačijeg.

ZAKLJUČAK

U školama i drugim odgojno-obrazovnim institucijama, učitelji, odnosno odgojitelji bi trebali učiti mlade ljude (još dok su djeca) temeljnim vrijednostima interkulturalnog koncepta obrazovanja, kako se kasnije ne bi susreli s neprihvatanjem, neuvažavanjem i izostankom komunikacije s osobama drugih kultura, različite od njihove vlastite kulture. Potrebno je uvesti sadržaje i teme koje bi pomogle upoznavanju djece/učenika s drugim kulturama. Isto tako, važno je osigurati provođenje edukacija za odgojitelje/učitelje/nastavnike, koje naglašavaju potrebu njihove pripreme za kulturnu, etničku i jezičnu raznolikost djece/učenika temeljnu na načelu ljudskog dostojanstva i poštivanja različitosti. Na taj način bi omogućili i potaknuli razvoj interkulturalne kompetencije kod djece/učenika, o kojoj ovisi kvaliteta međusobne interakcije kao i pozitivno ozračje u zajednici u kojoj se odgajaju, uče i žive.

LITERATURA

1. Ajanović, D. (1998). *Školska pedagogija*. Sarajevo: Prosvjetni list.
2. Anderson, W. M., i Campbell, P. S. (1989). *Multicultural perspectives in music education*. Reston, VA: Music Educators National Conference.
3. Bartulović, M., Kušević, B. (2016). *Što je interkulturalno obrazovanje?* Priručnik za nastavnike i druge znatiželjnike. Zagreb: Centar za mirovne studije.
4. Begić, A. (2017). *Interkulturalni odgoj u nastavi glazbe općeobrazovnih škola*. Doktorski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku.
5. Bučko, A. (2019). *Multikulturalnost u nastavi Glazbene kulture*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Muzička akademija u Puli.
6. Čačić-Kumpes, J. (2004). *Migracijske i etničke teme: Politike reguliranja kulturne i etničke različitosti: O pojmovima i njihovoj upotrebi*. Vol. 20 No. 2-3. str. 143-159.

7. Davies, P. (2006). *Threshold concepts: How can we recognise them?* U: Meyer, J. H. F., Land, R. (ur.), *Overcoming Barriers to Student Understanding: Threshold concepts and troublesome knowledge*. London: Routledge.
8. Drandić, D. (2016). Intercultural sensitivity of teachers. *Croatian Journal of Education-Hrvatski Casopis za Odgoj i obrazovanje*, 18 (3), 837-857 doi:10.15516/cje.v18i3.1751
9. Drandić, D. (2013). *Interkulturalna osjetljivost nastavnika kao pretpostavka razvoja interkulturalne osjetljivosti učenika*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
10. Greene, M. (1993). *Educational Researcher: The Passions of Pluralism: Multiculturalism and the Expanding Community*. Vol. 22 No. 1. str. 13-18.
11. Haralambos, M., Heald, R. (1980). *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
12. Haviland, W. A. (2004). *Kulturna antropologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
13. Hercigonja, Z. (2017). *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti: Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija*. Vol. 1 No. 4. str. 103-115.
14. Hodžić, A. i sur. (2008). *Priručnik za trenere-modul „interkulturalizam“*. Obrazovni centar za demokraciju i ljudska prava „CIVITAS“ u suradnji sa MDG-F programom „Kultura za razvoj“.
15. Hrvatić, N., Piršl, E. (2007). *Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja: Kurikulum teorije – metodologija – sadržaj – struktura*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Kranjec, J., Vidović, T. (2015). *Prijedlog modela interkulturalnog obrazovanja u školama u svrhu izgradnje poštovanja i uzajamnog razumijevanja različitih grupa*.
17. Palmer, P. (1998). *The courage to teach: Exploring the inner landscape of a teacher's life*. San Francisco: Jossey-Bass.
18. Petrović, D. S., Jokić, T. (2016). *Interkulturalno obrazovanje u Srbiji*. Beograd: Centar za obrazovne politike.

19. Sekulić-Majurec, A. (1996). *Obnovljeni život: Časopis za filozofiju i religijske znanosti. Interkulturalizam u obrazovanju – osnova multikulturalnog društva*. Vol. 51. No. 6. str. 677-686.
20. Spajić-Vrkaš, V. i sur. (2004). *Poučavati prava i slobode*. Priručnik za učitelje osnovne škole s vježbama za razrednu nastavu. Zagreb: Filozofski fakultet.
21. Tylor, Edward B. (1973). *Primitive Culture*, U: Paul Bohannani Mark Glazer (eds.), *High Points in Antropology*. New York: Alfred A. Knopf.
22. Vidosavljević, S. (2016). *Interkulturalna nastava u vaspitno-obrazovnom procesu*. Zbornik radova Učiteljskog fakulteta.
23. Vidulin-Orbanić, S. i Duraković, L. (2012). *Metodički aspekti obrade muzikoloških sadržaja, mediji u nastavi glazbe*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za glazbu.
24. Vijeće ministara BiH, Ministarstvo civilnih poslova (2008). *Strategija kulturne politike u BiH*. Sarajevo, str. 1-73.

Internet izvori:

25. Hrvatska enciklopedija. (2021). *Multikulturalizam*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na:
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42380> (29. 8. 2021.).
26. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. *Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe*. Dostupno na:
<https://ljudskaprava.gov.hr/nacionalne-manjine/polozej-i-prava-pripadnika-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj/odgoj-i-obrazovanje-na-jeziku-i-pismu-kojim-se-sluze/621> (29.8.2021.).
27. Thpanorama. *Karakteristike i faze interkulturalizma*. Dostupno na:
<https://hr.thpanorama.com/articles/cultura-general/interculturalismo-caractersticas-y-etapas.html> (29. 8. 2021.).

Zakoni:

28. Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948). Članak 26.
29. Ustav Republike Hrvatske (1990). Članak 14., 69.
30. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (2010). Članak 3.

31. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2020). Članak 4.

SAŽETAK

Današnji je svijet prepun različitih jezika, običaja, tradicija, odnosno kultura koje su u međusobnom kontaktu i interakciji. u ovom radu ukazan je problem neprihvatanja drugih kultura u suvremenom društvu i tako potaknuti odgojno-obrazovne institucije da pripreme plan i program za mlade za razvoj interkulturalnih kompetencija i stvaranje tolerantnog kulturno-pluralnog društva. To se može stjecati samo postupnim osvješćivanjem i produbljivanjem znanja o vlastitoj kulturi i drugim kulturama, a djeci treba još od najranijih dana života poučavati o postojanju mnogobrojnih kultura, kako bi ona razumjela i poštivala kulturne različitosti.

Ključne riječi: interkulturalizam, glazba, multikulturalizam, odgoj i obrazovanje, različitost kultura.

SUMMARY

Today's world is full of different languages, customs, traditions and cultures that are in contact and interaction with each other. Goal of this thesis is to indicate problem of non-acceptance of other cultures in modern society and with that encourage educational institutions to do plan and programme for youth people for development of intercultural competencies and making of tolerant cultural-plural society. This can only be achieved by gradually raising awareness and deepening knowledge about our own culture and other cultures, and children should be taught from the earliest days of life about the existence of many cultures, so that they can understand and respect cultural differences.

Key words: interculturalism, music, multiculturalism, upbringing and education, cultural diversity.

